

การศึกษาวิจัย "วิเคราะห์ความเชื่อจากคัมภีร์แพทยศาสตร์สงเคราะห์ ฉบับโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรค ความเชื่อเกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัยโรค และความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาและการป้องกันโรค ที่ปรากฏในคัมภีร์ แพทยศาสตร์สงเคราะห์ ฉบับโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคที่ปรากฏในคัมภีร์แพทยศาสตร์สงเคราะห์ ฉบับโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร มีความเชื่อว่า ชีวิต คือ ชันธุห้า ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ ร่างกายคือมหาภูตรูปสี่ซึ่งอยู่ใน รูปนั้นเอง คือ ประกอบด้วย ดิน น้ำ ลม ไฟ ร่างกายจะสมบูรณ์ได้ด้วยการสมดุลของธาตุทั้งสี่ การเจ็บป่วยของมนุษย์จึงประกอบด้วย สาเหตุทางร่างกายและสาเหตุทางจิตใจ สาเหตุทางร่างกายพบว่ามี 2 ประการ คือ เชื่อว่า ความเจ็บป่วยเกิดจากโรคที่เกิดจากตัวผู้ป่วยเอง โดยเชื่อว่ามีสาเหตุความเจ็บป่วยเกิดจากการเสียสมดุลของร่างกายมี 3 ประการคือ ธาตุสมุฏฐาน อายุสมุฏฐาน และพฤติกรรมก่อโรค และโรคที่เกิดจากธรรมชาติภายนอก มี 3 ประการคือ ฤดูสมุฏฐาน กาลสมุฏฐาน และประเทศสมุฏฐาน ส่วนสาเหตุทางจิตใจเชื่อว่าความเจ็บป่วยเกิดจากโรคที่เกิดจากสังคมภายนอกมี 2 ประการคือไสยศาสตร์คาถาอาคมและชวัญ และโรคที่เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติมี 2 ประการคือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และภูติผีวิญญาณ

ลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัยโรค ความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาและการป้องกันโรค ในส่วนของการตรวจวินิจฉัยโรค พบว่า มีหลักอยู่ 5 ประการ คือ การถามประวัติ การตรวจร่างกาย การตรวจจักษุของดวงตาและสุริยจักรวาล การตรวจสิ่งมีคุณกระทำโทษ และสรุปการวินิจฉัยโรค สำหรับการรักษาและการป้องกันโรคในรูปแบบต่าง ๆ คือ การรักษาและการป้องกันโรคทางร่างกายและการรักษาและการป้องกันโรคทางจิตใจ การรักษาและการป้องกันโรคทางร่างกาย พบว่า มี 4 ประการ คือ การรักษาโรคโดยใช้ยาสมุนไพร การรักษาและการป้องกันโรคโดยการปรับปรุงพฤติกรรม การรักษาโรคโดยใช้หัตถบำบัด และการรักษาโรคโดยใช้สัตวบำบัด ส่วนการรักษาและการป้องกันโรคทางจิตใจ พบว่า มี 3 ประการ คือ การรักษาโรคโดยใช้เวทมนตร์ การรักษาและการป้องกันโรคโดยใช้จิตสมาธิ และการรักษาโรคทางมรณานุสติ นอกจากนี้การวิเคราะห์ความเชื่อจากตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ตามแนวการแพทย์แผนไทย โดยการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรค ความเชื่อเกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัยโรคและความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาและการป้องกันโรค ทำให้พบว่า วิธีการรักษาโรคตามแนวทางการแพทย์แผนไทย ยังแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ วิธีการรักษาโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์แบบสังเกตเป็นหลัก อันได้จากการค้นคว้าพิสูจน์ ทดลองประสิทธิภาพแล้วว่ามีผลดีและมีการจัดบันทึกความรู้นี้ไว้อย่างค่อนข้างเป็นระบบ และวิธีการรักษาที่ใช้อำนาจนอกเหนือจากธรรมชาติ เพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์และประสิทธิภาพของวิธีการรักษาเป็นเพียงส่วนประกอบเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นให้หมอและคนไข้เท่านั้น

ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการรักษาทางการแพทย์แผนไทย ตั้งแต่ความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรค ความเชื่อเกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัยโรค และความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาและการป้องกันโรค จากคัมภีร์แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ล้วนเป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติผสมผสานไปกับวัฒนธรรมความเชื่อของท้องถิ่น และผสมกลมกลืนไปกับความเชื่อทางศาสนา ทำให้มองเห็นภาพการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ กระบวนการรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนไทย โดยการบำบัดรักษาและป้องกันโรค ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เรียกตามการแพทย์แผนไทยว่า "การรักษาแบบองค์รวม" รวมถึงองค์ความรู้มีแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์ ด้านการบูรณาการตำรายาที่นำไปใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนแพทย์แผนไทย ที่ได้รับความนิยม คือตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับโรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เพื่อใช้เป็นคู่มือในการรักษาพยาบาล และเนื้อหานั้นนักศึกษาต้องนำไปใช้สอบเพื่อรับใบประกอบโรคศิลปะสำหรับการนำไปประกอบอาชีพเป็นแพทย์แผนไทย นับเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภาวะความจำเป็นในการแสวงหาวิธีการบำบัดรักษาโรค เพื่อรักษาชีวิตและเพื่อให้พ้นจากภาวะทุกข์ทรมานจากความเจ็บป่วยของคนในสังคมไทย จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ผ่านกระบวนการถ่ายทอดสั่งสมสืบมา จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง จึงควรนำมาพิจารณาเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพ และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้

The study of "an analysis of the beliefs from Khamphiphaetsatsongkhroh, Wat Phra Chetuphon Wimonmungkhalarom Ratchaworamahawiharn School, Traditional Medical Books" has an objective to analyse the beliefs on causes of illness, diagnosis and treatment as found in Khamphiphaetsatsongkhroh, Tradition Medical Books.

The study reveals the beliefs on causes of illness as appeared in Khamphiphaetsatsongkhroh, Wat Phra Chetuphon Wimonmungkhalarom Ratchaworamahawiharn School, Traditional Medical Books that life is the 5 Khantas comprising of Rupa, Wetthana, Sanya, Sangthara and Winyana. Body is the 4 elements of Mahaputi that are composed of the Earth, Water, Wind and Fire. Body is in good health when there is a balance of such 4 elements. The illness of human being comprises of both physical and mental causes. For physical aspect, there are two factors leading to illness. On the first place, it is believed that sickness is caused by the patient himself as a result of the imbalance of the body comprising 3 elements; namely Dhatu Samutthan, Age Samutthan and human being's behaviour. On the second place, sickness is caused by surrounding nature comprising of 3 elements ; namely Redu

Samutthan, Kala Samutthan and Prathet Samutthan. As for mental aspect, 2 factors regarding external society are the causes of mental sickness, that are superstition, dreadful sermon and Kwan. It is believed that supernatural power which is sacred things, ghosts and spirit also cause mental illness.

It is also found that there are 5 main steps of characters of the beliefs concerning diagnosis and treatment, which are inquiry of personal data; physical examination; inspection of influences of stars and the solar system; exploration of powerful objects and summary of the diagnosis for the treatment in various forms including both physical and mental treatment. Physical treatment comprises of 4 aspects that are herbal treatment; behaviour improvement, hand treatment and animal treatment. As for mental treatment, there are 3 alternative ways : the treatment by using powerful sermon; meditation practice and Morananusati treatment. Moreover, the analysis of the beliefs from Khamphiphaetsatsongkhroh, Wat Phra Chetuphon Wimonmungkharam Ratchaworamahawiharn School, Traditional Medical Books according to the Thai traditional medicine by analysing the beliefs on causes of illness and beliefs on diagnosis and treatment could be concluded into 2 main important issues. Firstly, the treatment using scientific approach derived from the research and trial is so efficient and somewhat systematic according to the written document. Secondly, the treatment using supernatural power to become more sacred and efficient is just a supplementary element to make doctors and patients feel more confident.

The understanding of the Thai traditional medicine treatment process relating to the beliefs on causes of illness, diagnosis and treatment from Khamphiphaetsatsongkhroh is the study from the nature integrated with the folklore of the community and religious belief. It discloses that the way of living is in harmony with the nature. The Thai traditional process of both physical and mental treatment which is called "multi-modal treatment" as well as the systematic knowledge having its identity regarding the integration of medical books can be used in the learning and teaching process in the Thai traditional medical school. The popular guidebook is Phaetsatsongkhroh, version Wat Phra Chetuphon Wimonmungkharam Ratchaworamahawiharn, Traditional Medical

School, which has been used as a guidance for medical care. Students are required to pass the test on its contents to get a medical permit for carrying out a profession of a Thai medical doctor. This is a cultural phenomenon arisen from the necessity to find ways to relieve the illness so as to save human lives and to eradicate the agony of the people in the Thai society. It has become cultural heritage of which the knowledge is transferred continuously from one generation to other generations and should be considered to be an alternative to take good care of health and suitably adjust to the present way of life.